

Naloga reševalcev sovjetske GRS so:

- skrb za preventivo na tečajih, turah in drugih prireditvah v gorah,
- izvajanje reševalnih akcij po nesrečah v gorah in naravnih katastrofah,
- analiza nesreč in ukrepi, da bi se več ne dogajale,
- šolanje novih gorskih reševalcev in
- varstvo okolja.

Letno se v planinskem šolskem centru Elbrus izšla od 300 reševalcev. Kot kandidati pridejo v pošteve alpinisti 1. razreda, ki uspešno prestanejo sprejemni izpit. Tečaj traja 15 dni. V tem času poslušajo predavanja in izvajajo praktične vaje iz predmetov: 1. preventiva v gorah, 2. prva pomoč — oskrbovanje ponesrečenih in

obolelih, 3. reševanje — uporaba rednih pripomočkov za reševanje in improviziranih sredstev, 4. sredstva za zvezo in sporazumevanje — KV in UKV radijske zveze, signalizacija, 5. nevarnosti v gorah — varna hoja in gibanje v gorah, 6. vremenslovje, 7. varstvo okolja, 8. spoznavanje gorskega sveta SZ, 9. načrtovanje reševalne akcije v smeri IV. težavnostne stopnje — oprema, moštvo, taktika reševanja.

Kandidati, ki snov obvladajo in to potrdijo z zaključnim teoretičnim in praktičnim izpitom iz vseh predmetov, postanejo reševalci in dobe značko.

Zaslужnim reševalcem, ki se izkažejo z uspešnim in dolgotrajnim delom, podelijo častno značko. V SZ je doslej tako značko sprejelo 97 reševalcev.

NARODNI PARKI GRČIJE (IN ŠE EN JUGOSLOVANSKI)

GRŠKI BOGOVI NAS NISO MARALI

IGOR MAHER

Po nacionalni avtocesti zapuščamo Solun, kjer smo si napasli oči in izpraznili denarnice v pre mnogih obilno založenih trgovnicah (naj me vrag pocitra, če bomo z našo draginjo privabili kakega tujega gost!). V popoldanski sopari na enolični ravnini vsi razen voznika kmalu zadremamo. Ko se zbudim, pred seboj na obzorju zagledam svetlo gmoto, ki se dviga nad ravnino. Sprva pomislim na oblake, ko pa zaspanost dokončno zapusti tudi možganske centre, se zavem, da zrem v masiv Olimpa z zasneženimi najvišjimi vrhovi. Pred to silno podobo negibno obsedim. Sonce za tisti dan že zaključuje druženje z nami, ko z glavne ceste zavijemo proti Litokhoronu, prikupni vasi na višini slabih 300 metrov ob vznožju Olimpa. Lepa, sprva celo asfaltna cesta nas v dolgih ovinkih vodi vse višje. Po severnih pobočjih doline reke Enipefs se pripeljemo do zatrepne doline in s tem tudi konca ceste, do kraja Prionia.

Masiv Olimpa je na jug pomaknjen del rodopske stare kristalinske gmote, na kateri so kot posledica novejših gubanj nastali najvišji vrhovi Balkanskega polotoka (Musala, 2925 m). Najvišji vrh Olimpa — Mitika je z 2917 metri le malenkost nižji, pa tudi njegovi najbližji sosedi ne zaostajajo: Skolio (2911 m), Stephani (2909 m), Skala (2866 m). Tudi za Slovence zavidanja vredne višave.

Olimp se naglo in silno požene od morske obale oziroma iz ravnine, ki obdaja masiv. Režejo ga globoke doline, ena od njih je tudi na vzhod obrnjena dolina Mavrolongos (reka Enipefs), po katere zgornjem delu smo se pripeljali. Zaradi

bližine morja so severna in vzhodna pobočja bolj namočena in zato bujnejše poraščena. Masiv grade skoraj izključno jurški in triasni apnenci, katerih plasti so najbolj divje oblikovane prav v najvišjih vrhovih. Hidrološke razmere so zaradi take podlage kljub obilni namočenosti slabe, površinske vode pa redke.

VEČNI BOTANIČNI VRT

Visoki Olimp je že od nekdaj buril duhove nižinskega prebivalstva, zato se ne smemo čuditi, da so na te nedostopne, z oblaki zastrte vrhove postavili prebivališče svojih bogov in celo prestol najpomembnejšega med njimi — Zevsa. Še pomembnejši od stare mitologije pa je za današnjega obiskovalca izredno bogat rastlinski svet. Na pobočjih in vrhovih Olimpa je registriranih preko 1500 vrst praproti in cvetnic, od tega mnogo zelo starih (reliktnih) in na ozko področje omejenih (endemičnih). Nekaj je celo takih, ki uspevajo samo na Olimpu. Taka izjemna vegetacija je predvsem posledica dolge geografske izolacije, neobičajnih klimatskih razmer (lega tik ob morju) in stičišča različnih flor (srednjeevropske, sredozemske in balkanske). Leta 1938 je prvi grški narodni park združil staro grško mitologijo z edinstveno floro, pa tudi favno. Kljub tej zakonski zaščiti pa množični turistični obisk precej ogroža predvsem za trganje »primerne« rastline.

Pobočja, ki se strmo dvigajo od Egejskega morja, omogočajo lepo izraženo slojevitost vegetacije. Nad vasjo Litokhoron nekako v višini 300 do 700 metrov uspeva sredozemski tip grmovnatega rastja, imenovan makija, ki jo grade večinoma vedno zeleni lesnati predstavniki,

posebej prilagojeni na vroče in sušne sredozemske razmere.

Makiji sledijo montanski gozdovi črnega bora, makedonske jelke in bukve. Črni bor (Pinus nigra) se začne pojavljati že v pasu makije, višje (700 do 1400 metrov) pa tvori predvsem na suhih rastiščih skoraj čiste sestoje. Makedonska jelka (Abies borisii-regis) je manj pogosta in skupaj z bukvijo porašča vlažnejša osojna pobočja na globljih tleh.

ZIVI FOSIL

Nad 1300 metri bukev in črni bor začne nadomeščati bor munika (Pinus heldreichii) z značilno sivo skorjo, ki nam je ostal v spominu še z Orjena. Tvori značilne redke sestoje in v polegli grmovni obliki sega celo do višine 2600 metrov. Od tod do najvišjih vrhov sega z endemiti bogata alpinska vegetacija travnišč, skalnih razpok, melišč in snežnih dolinic, za ogled katere pa smo bili veliko prezgodnji, kajti v najlepše barvne odtene se odene šele julija in avgusta.

Zjutraj po poti iz Prionie po lepih bukovih gozdovih nadaljujemo vzpon proti zatočišču bogov. Očitno so nam naklonjeni (ali pa nas še niso opazili), kajti nebo je brez oblačka in topli sončni žarki povzročajo selitve večine garderobe v nahrbtnike. Ob poti nas podzravljajo nekateri najzgodnejši cvetovi; največ je rumenega spomladanskega jegliča, vmes pa redkejši kamnokreči. Verjetno smo še prezgodnji (ali pa nismo srečne roke pri iskanju), da bi na senčnih skalah odkrili vijoličaste cvetove najbolj znane rastline Olimpa — jankeje (Jankaea heldreichii), ki se skozi milijone let ohranila na teh pobočjih. Gre za pravi živi fosil, terciarni relikv, saj je ena od petih še ohranjenih evropskih predstavnikov sicer tropske družine gesnerjev.

Ko pot privede na južna pobočja, ki segajo vse do najvišjih vrhov, se začne vzpon skozi sestoje munike, ki z višino postajajo vse redkejši. Na dnu grap, ki sekajo široko pobočje, so vidne posledice strahovitih plazov, ki morajo divjati tod v zimskem času. Podrtih debel je toliko, da bi se z njimi lahko ogrevalo pol Grčije, če malo pretiravam. Na takih plazovitih terenih je rastje vizualno izredno podobno tistemu v naših gorah. K tlom pritiskana nizka debela munike zamenjujejo naše ruševje, pušpan (Buxus sempervirens), ki prevladuje v podrasti vse od bukovih gozdov navzgor, pa na prvi pogled deluje kot borovničevje.

BOGOVI NISO HOTELI

Po približno dveh urah hoje nam je pot zaprlo prikupno zavetišče, imenovano kočica A. Leži na višini 2100 metrov in jo v poletnem času oskrbuje grška planin-

ska organizacija H. A. C. (Koče v okolici vrha Olimpa so označene kar s črkami A, B, C.) Na terasi pred kočico se je kljub temu, da kočica še ni bila oskrbovana, zbralo precej planincev, od tega še najmanj Grkov. Nacionalna sestava (prevladovali smo južni Slovani) pa grškim bogovom očitno ni ustrezala, kajti izza grebena so vse močnejši vetrovi začeli prinašati oblake. Blagodejni učinki sonca so izgubljali moč in nahrbtniki so se začeli prazniti.

Naša bogaboječnost pa le ni bila tolikšna, da bi jo ob prvi božji jezi ucvrli v dolino. Toda z vsakim novim višinskim metrom se je moč vetra okrepila in skupaj z vse redkejšimi drevesci munike smo se upirali božji sapi. Nekako na rami, kjer se pot prevesi na jugozahodno pobočje Skale, so bori odnehali, mi pa smo še kar trmo-glavili. Vidljivost je bila nič, moč vetra prav nasprotna in zato smo nekje pod vrhom Skale (2866 m) temu nesmislu naredili konec. V megli je tako ali tako vsak kamen enak — zakaj bi torej hodili gledat, če je na vrhu drugačen? Tako vneti zbiralci vrhov pa vendarle nismo.

Na poti v dolino nam je od zadaj pomagal veter in tako smo bili kmalu mimo kočice. Od časa do časa je za nami prinesel tudi kako snežinko v končni dokaz, da so nas bogovi resnično zasovražili. Rahlo opeharjeni smo tako še isti dan z avtom drveli proti toplemu, sončnemu jugu; vsaj tako je bilo načrtovano.

SMUČANJE NA PARNASU

Pri slavnih Termopilah zapustimo glavno cesto in se usmerimo proti naslednjemu narodnemu parku. Poglavitni namen našega popotovanja je namreč ogledati si čim več grških narodnih parkov in s tem največjih naravnih znamenitosti. Z rumeno cvetočimi grmi brnistre obdana cesta nas vodi vse bližje našemu cilju. To je skupina Parnassos, ki je skupaj s skupinami Oiti, Giona in Parnis zaključek Pindskega gorstva, ki se začne daleč na severu v Albaniji. Kot masivna gmota vrhov v dolžini 25 kilometrov s severa obdaja Korintski zaliv. Večina teh apnenčastih vrhov sega od 2100 do preko 2400 metrov visoko in doseže najvišjo točko v Liakourii (2457 m). Kljub temu, da so na tem območju že leta 1938 ustanovili narodni park, so opravili zelo malo konkretnih ukrepov za zaščito bogate flore, med katero najdemo mnoge redke vrste. Najbolj škodljiv je vpliv močne paše in posegov ob izgradnji smučarskih centrov.

Vse do gozdne meje segajo skoraj čisti sestoje grške jelke (Abies cephalonica; že omenjena makedonska jelka je hibrid med grško in nam znano belo jelko), ki poraščajo severna in zahodna pobočja. Številne rdeče rjave lise že na daleč opo-

zarjajo na propadanje gozdov. Točen vzrok mi ni znan, najverjetneje pa je povezan z »blagodejnimi« učinki globalnega onesnaženja okolja. Nad gozdno mejo pa se na zahodni strani masiva razprostirajo prostrana smučišča z obilico vlečnic in sedežnic. Mehansko izravnane proge že na daleč bahavo odsevajo obseg človekovih zimskošportnih užтков — vse v okviru tako imenovanega narodnega parka. Toda to je vendar športni park! Sicer pa moramo najprej pomesti pred lastnim pragom: razmerje med Triglavskim narodnim parkom in Voglom prav tako bude v oči, predvsem tuje obiskovalce.

Dostop je prav zaradi smučarskega centra močno olajšan. Od ceste, ki Lamio skozi Gravio povezuje z Arahovo (na cesti Atene—Delfi), se na planoti Livadi (11 kilometrov od Arahove) odcepi gorska cesta do smučišč. To olajšavo smo uporabili tudi mi in v prekrasnem sončnem zahodu prav na gozdni meji med jelkami in pravkar cvetočimi petelinčki (*Corydalis bulbosa*), vijoličastimi vetrnicami (*Anemone blanda*), modrimi dvolistnimi morskimi čebulicami (*Scilla bifolia*) in belim ptičjim mlekom (*Ornithogalum sp.*) razprostrli šotora.

Jutro pa je bilo pravo nasprotje: prek grebenov so se z veliko hitrostjo valili gosti oblaki. Vsi poparjeni smo tavalili okoli šotorov in seveda takoj odbolžili grške bogove. Morda pa smo se jim tako daleč od doma le malo zasmilili, kajti čez nekaj ur se je začelo jasnit in kmalu smo lahko vzeli pot pod noge. Po »čudovito« izravnanih smučarskih progah smo hitro pridobivali višino. Brez vsakega zemljevida smo se odločali, kateri vrh bi izbrali za najvišjega. Izbrali smo najbolj oddaljenega in se čez pretežno zasažena prostranstva prebijali vse bližje cilju. Na mestih, kjer je sneg že skopnel, so nas množično pozdravljali žafrani (*Crocus veluchensis*), ki so med najbolj značilnimi vrstami tega masiva. Za kratek čas nas je iz tira spravilo srečanje z volkom, ki pa se nas je bolj ustrašil kot mi njega, ker jo je kar najhitreje ucvrl na varno prek grebena. Vsem zverem in bogovom navkljub smo zmogli tudi vršno piramido. Od obljubljenega enkratnega razgleda pa smo se zaradi oblačnosti morali zadovoljiti le s sosednjimi vrhovi. Med njimi smo tudi izbrali enega (Gerontovrahos, 2367 m), ki smo ga osvojili na povratku. V dolini smo se dokopali do zemljevida in zadovoljni ugotovili, da smo osvojili najvišji vrh.

PARK OB DVEH REKAH

Naše poti na jug je bilo s tem konec in po drugi poti smo se odpravili nazaj proti domovini, seveda z vmesnimi postanki. Med drugim si nameravamo ogledati nekaj osrednjega dela najdaljše grške gor-

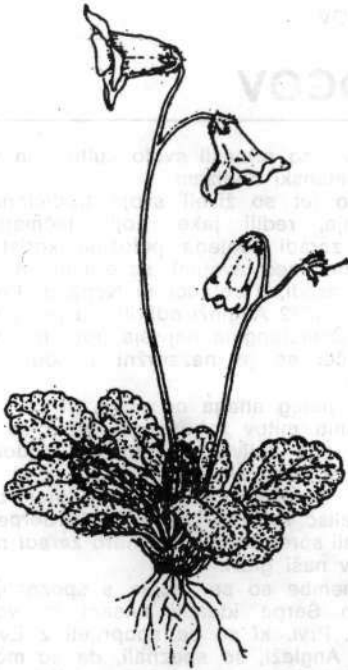
ske verige — Pindskega gorstva. Kar navajeni smo že, da se vsako popoldne vsaj močno pooblači, če že ne dežuje. Tako je tudi sedaj, ko se prek 1700 metrov visokega prevala Katara zapeljemo v pokrajino Epir. Pod prevalom je odcep, ki vodi proti narodnemu parku Pindos, vendar nas kilavo vreme odvrne od te poti. Raje nadaljujemo proti Ioannini, glavnemu mestu Epira. Glede na trgovski sloves mesta ne gre brez nakupovanj in tako rahlo olajšani odhajamo na zadnji del »grške turneje«.

Grčija se ponaša z dvema velikima soteskama: sotesko Samaria na Kreti in sotesko Vikos v Pindskem gorstvu. Nad slednjo sedaj stojimo in upiramo pogled stotine metrov v globino, kjer se vije struga reke Vikos, ki v sušnih mesecih (kot je bil tudi naš april) presahne. Po ozki polici, imenovani balkon nad Vikosom, se sprehajamo nad strmimi stenami čisto v osrčju narodnega parka Vikos-Aoös, ki obsega strmi dolini imenovanih rek in okolne vršace. Smo nekako na polovici 20 kilometrov dolge soteske, skoraj bi lahko rekli kanjona.

Vračamo se po skoraj praviljni kraški pokrajini. Na obeh straneh ceste nas obdaja »gozd« kamnitih stolpičev iz ozkoplastovitega apnenca. Videti je, kot bi kdo velike kamnite plošče zlagal drugo na drugo in gradil velikanske množice. Te plošče domačini v okolnih vaseh s pridom uporabljajo za gradnjo ograj in hiš, vključno s strehami. V Monodendriju, eni od vasi, ki so ohranile svoj nekdanji videz, smo se tudi ustavili. Stoji prav na robu zgornjega dela soteske in le nekaj minut hoje je do strmih sten, ki padajo v dno soteske. Nad stenami stoji obnovljen samostan Aghia Paraskevi, iz katedrega vodi stezica po ozki polici do manjše jame sredi stene, kjer nas ostanki zidov spominjajo na čase, ko so se domačini na begu pred Turki zatekli v te nedostopne predele.

Zagorio, kakor se imenuje to območje, zapuščamo v vse slabšem vremenu in nadaljujemo pot proti severu. Pred mestom Konitsa prečkamo reko Aoös, ki pri teka iz samega osrčja gorstva in je sestavni del omenjenega narodnega parka. Izza vključenih brisalcev zremo v višave, kjer namesto vršacev vidimo samo meglice in oblake. Očitno se bo potrebno še vrniti v te divje kraje okoli najvišjega vrha Smolikas (2633 m).

Po lepi cesti čisto ob albanski meji nadaljujemo pot proti severu. O odmaknenosti teh krajev priča zelo redek promet: tudi pol ure ne srečamo nobenega avtomobila. Strma pobočja se spuščajo v široko, zaprodno dno doline Sarantaporos. Erozija, hudourniki, zasipavanje in odnašanje, to so pojavi, ki v teh krajih ustvarjajo trenutno zemeljsko zgodovino — skoraj brez prisotnosti človeka.

Jankaea heldreichii, biser rastlinstva na Olimpju

MALO PRESPANSKO JEZERO

Epir je za nami in s tem tudi Pindsko gorstvo. Pred nami je bolj umirjen svet grške Makedonije. Iz Kastorie se usmerimo proti tromeji med Grčijo, Albanijo in Jugoslavijo, da si поблиže ogledamo najmlajši in hkrati največji (195 km²) grški narodni park — Malo Prespansko jezero (Mikri-Prespa). Dolgo časa je bilo to območje zaradi političnih razmer in slabe dostopnosti neznan širši javnosti. Leta 1967 sta ga ornitološko odkrila dva Francoza, ki sta tu našla bogato kolonijo pelikanov, kar je bil povod za ustanovitev parka v letu 1971. Prostrana trstičevja in plitve lagune omogočajo varno gnezdenje velikega števila ptic, od katerih sta omembe vredna poleg kormoranov predvsem rožnati in kodrasti pelikan (*Pelecanus onocrotalus*, *P. crispus*), ki sodita med redkejšje evropske ptice; število slednjega ocenjujejo le na okoli 1000 parov. Kolonijo pelikanov kmalu odkrijemo, kar ni pretežko, ker nas »težka aviacija« (gre za izredno velike ptice) v zraku opozori na bližino kolonije; po naših površnih ocenah je štela dobrih dvesto osebkov. Zaradi močvirnatoga terena se jim nismo mogli približati, zato smo jih najlaže opazovali skozi objektivne z bližnje vzpetine.

Na vzhodni obali jezera se vozimo povsem ob albanski meji, vendar to na zunaj ni nikjer opazno. Nobenega vojaka, nobenega napisa, pa kljub temu smo — sodeč

po zemljevidu — manj kot kilometer oddaljeni od te zaprte dežele. V zadnji grški vasi raje obrnemo naše vozilo, da ne bi po naključju kar naenkrat naleteli na kakšno sliko Stalina. Z domačini je sporazumevanje prav enostavno, ker so večinoma Makedonci.

V barvah zahajajočega sonca zapuščamo to rajsko pokrajino in že v temi pri Florini prestopimo mejo.

POBOČJA PELISTRA

Naslednji dan pa si kot nekakšen poobedek privoščimo ogled še enega narodnega parka, tokrat na jugoslovanskih tleh, vendar ob meji z Grčijo. Gre za dobrih 100 km² velik park Pelister na širšem območju istoimenskega vrha (2601 m) v masivu Babe. Največja znamenitost tega parka so izredno lepi gozdovi balkanske endemične in reliktnne vrste bora molika (*Pinus peuce*), ki se od večine naših borov razlikuje po tem, da ima na kratkem poganjku namesto dveh pet iglic. Domačini nam čisto resni zatrjujejo, da se zaradi tega na Pelistru lažje diha, ker pet iglic proizvede več kisika kot dve. Poleg molike, ki seže do višine 2200 metrov, dajejo krajini izreden videz tudi veliki bloki pelisterskega granita, ki nagradeni leže na pobočjih nad gozdno mejo. Videti je, kot bi bil celoten hrib eno samo velikansko melišče ali vrh stožca v peščenih uri bogov. Zeleni bori, sivkasta kamenina, porasla z rumenimi zaplatami zemljevidnega skorjevca, v ozadju pa temno modro nebo — to je podoba barvnega raja.

Z vrha je pogled zaradi televizijskega stolpa rahlo mōten, vendar kljub temu hitro odkrijemo mesta ob Prespanskem jezeru, kjer smo prejšnji dan opazovali pelikane. Na nasprotni strani pogled zdrsne vse do dna prostrane Pelagonije, na robu katere v vzhodu Pelistra leži Bitola, po velikosti drugo mesto Makedonije. Spomin mi zbeži skoraj za celo desetletje nazaj, ko sem drzno piramido Pelistra skoraj leto dni opazoval večinoma iz doline in odševal dni do konca sivo zelene neskončnosti.

* * *

Za podrobnejšo seznanitev z obravnavanim območjem predlagam v branje naslednje knjige:

- Duffey E. (1986): Naturparks in Europa. Pawlak. s. 262—271.
- Polunin O. (1987): Flowers of Greece and the Balkans. Oxford University Press
- Sfikas G. (1979): The mountains of Greece. Efstathiadis, Athens